

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۹/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۴/۲۰

بررسی تطبیقی وضعیت سرمایه روان‌شناختی مناطق روستایی دارای گردشگر و فاقد گردشگر، مطالعه موردی: شهرستان اردبیل

وکیل حیدری ساربان

دانشیار دانشگاه محقق اردبیلی

چکیده:

ویژگی‌های شاخص‌های سرمایه‌روان شناختی دو گروه نشان می‌دهد که بین متغیر امیدواری با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود ندارد؛ اما بین متغیرهای خودکارآمدی، تاب‌آوری، اعتماد به نفس، و خوش‌بینی با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد.

کلمات کلیدی: سرمایه روان‌شناختی، توسعه روستایی، روستای

وکیل آباد، شهرستان اردبیل

هدف این مقاله بررسی اثرات بررسی تطبیقی میزان سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی دارای گردشگر و فاقد گردشگر در مناطق روستایی شهرستان اردبیل می‌باشد. این تحقیق از لحاظ هدف، توسعه‌ای، و از لحاظ ماهیت، توصیفی و پیمایشی و نیز از نوع علی-مقایسه‌ای و تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه روستاییان ساکن در روستای نمونه گردشگری «وکیل آباد» می‌باشد. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس فرمول کوکران، تعداد نمونه مناسب برای این تحقیق ۲۶۹ نفر بدست آمد؛ از سویی، برای برابری در آزمون و نتیجه، ۲۶۹ از روستاییان ساکن در روستای فاقد گردشگری «تپراقلو» به عنوان گروه شاهد انتخاب شدند. این تحقیق به روش پیمایشی با استفاده از پرسش‌نامه انجام گردیده است. روایی صوری پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان مورد تایید قرار گرفت. مطالعه راهنما در منطقه مشابه جامعه آماری با تعداد ۳۰ پرسش‌نامه صورت گرفت و با داده‌های کسب شده و استفاده از فرمول ویژه کروناخ آلفا در نرم افزار SPSS، پایایی پرسش‌نامه تحقیق ۰/۸۳ بدست آمد. نتایج آزمون t در ارتباط با

نویسنده مسئول: وکیل حیدری ساربان، دانشیار دانشگاه محقق اردبیلی، vheidari56@gmail.com

مقدمه

در شیوه نگرش برخی روان‌شناسان، تغییری بنیادین در حال تکوین است. کانون و جهت توجه این نگرش، روان‌شناسی کمال و یا روان‌شناسی سلامت خوانده می‌شود که به جنبه سالم طبیعت آدمی می‌پردازد نه به جنبه ناسالم آن (شولتس، ۱۳۸۰). این رویکرد جدید که آن را روان‌شناسی مثبت‌گرا نیز نامیده‌اند به تازگی در حوزه سازمان، مدیریت، جغرافیا و... توجه بسیاری از پژوهش‌گران را به خود جلب کرده است (baker, Schaufeli, 2008: 25-30). بررسی متون رفتاری نشان می‌دهد علم روان‌شناسی که در آغاز به جای مطالعه سلامت روان به بررسی بیماری روانی می‌پرداخت تا مدت‌ها استعداد بالقوه آدمی برای رشد و کمال را نادیده می‌گرفت. اما در سال‌های اخیر، شمار روز افزونی از روان‌شناسان، به قابلیت کمال و دگرگونی در شخصیت آدمی ایمان آورده‌اند. تصویری که روان‌شناسان مثبت‌گرا از طبیعت انسان بدست می‌دهند خوش‌بینانه و امیدبخش است، زیرا آنها به قابلیت گسترش، پرورش، شکوفایی و کمال انسان و تبدیل شدن به آن چه در توان آدمی است، باور دارند. بنابر این روان‌شناسان مثبت‌گرا بر وجود ویژگی‌های مثبت و رشد توانایی‌های فردی تأکید دارند و جنبه روانی مثبت فرد را در نظر می‌گیرند (بابائیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴۸). سلینگمن معتقد است که سرمایه روان‌شناختی، جنبه‌های مثبت زندگی آدمی را در بر می‌گیرد. ایشان معتقد هستند که سرمایه اجتماعی و انسانی آشکار بوده، به آسانی قابل مشاهده است و می‌توان به سادگی آن را اندازه‌گیری و کنترل کرد. به عبارتی، به باور صاحب‌نظران سرمایه می‌تواند در چهار شکل خود را نشان دهد: سرمایه اقتصادی که قابل تبدیل به پول بوده و در شکل حق مالکیت نهادینه می‌شود. سرمایه فرهنگی تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی بوده و در شکل مدارج تحصیلی نهادینه می‌شود. سرمایه اجتماعی، که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی بوده و در شکل اصالت و شهرت ممکن است نهادینه شود، و بالاخره، سرمایه روان‌شناختی، بیشتر بالقوه بوده

اندازه‌گیری و توسعه آن دشوار است. بنابر این سرمایه روان‌شناختی شامل درک شخص از خودش، داشتن هدف برای رسیدن به موفقیت و پایداری در برابر مشکلات تعریف می‌شود. (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴۶) هم چنین برخوردار بودن از سرمایه روان‌شناختی افراد را قادر می‌سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت‌های استرس‌زا، کمتر دچار تنش شده، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تاثیر وقایع روزانه قرار گیرند، لذا این گونه افراد دارای سرمایه روان‌شناختی بالاتری هستند. (حیدری ساربان، ۱۳۹۰) و در این راستا، محققان علوم انسانی معتقدند که ریشه بسیاری از مشکلات روانی و اجتماعی همانند تنش، استیصال، اضطراب، افسردگی، یاس و ناامیدی، احساس تنهایی، کاهش تحمل اجتماعی و... در پایین بودن میزان سرمایه روان‌شناختی افراد، جوامع و ملت‌ها و سکونتگاه‌های انسانی اعم از شهر و روستا قرار دارد و بررسی ادبیات توسعه پایدار نشان می‌دهد که می‌توان با تقویت میزان تعاملات اجتماعی، تسریع ارتباطات، افزایش آگاهی مردم، تغییر در الگوهای رفتاری، تقویت بهزیستی اجتماعی، تسهیل جریان کارآمد اطلاعات، توانمندسازی زنان و فقرای روستایی، تقویت مشارکت اجتماعی، توسعه ارتباطات فرهنگی و رضایت‌مندی روستایی، تقویت زیرساخت‌های آموزشی در نواحی روستایی، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی، توسعه اجتماعی، افزایش میزان دانش که در مناطق روستایی تا حدود زیادی با تقویت و توسعه گردشگری روستایی می‌تواند محقق گردد به افزایش شاخص‌های سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی مساعدت نمود و بررسی‌ها نشان می‌دهد که ارتقای سرمایه روان‌شناختی اجتماعات روستایی تابعی از عوامل و پدیده‌های مختلف می‌باشد که از جمله این پدیده‌ها می‌توان به فعالیت گردشگری اشاره نمود. واکاوی اسناد و مدارک نشان می‌دهد که بین توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی و افزایش انواع سرمایه‌ها اعم از سرمایه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و روان‌شناختی

که در ایران تاکنون مطالعه خاصی در خصوص بررسی تطبیقی میزان سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی دارای گردشگر فاقد گردشگر صورت نگرفته است به همین خاطر مقاله حاضر در راستای بررسی تطبیقی میزان سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی دارای گردشگر فاقد گردشگر می‌باشد. در اینجا با انجام پیمایش از ساکنان روستای «وکیل‌آباد» و «تپراقلو» از توابع شهرستان اردبیل میزان سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی دارای گردشگر و فاقد گردشگر بررسی می‌شود.

مبانی نظری

گردشگری نقش مهمی در ترغیب سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها داشته، و سبب ایجاد درآمد برای دولت و اشتغال‌زایی مستقیم و غیر مستقیم در سراسر دنیا شده است (فیروز جانیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۰) و امروزه صنعت گردشگری از فرصت‌های جدید اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی است که به دلیل نیازهای جهانی به شدت در حال رشد و گسترش است (بدری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۱) اقتصاددانان این صنعت را سومین پدیده اقتصادی پویا و رو به رشد پس از صنعت نفت و خودروسازی می‌دانند. (کازمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۸) جامعه‌شناسان گردشگری را مجموعه روابطی می‌دانند که شخص گردشگر در محل اقامت موقت خود با انسان‌های ساکن در آن محل وجود می‌آورد (جانکینز، ۲۰۰۰: ۴۳-۳۶) سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان به گردشگری به عنوان «صنعتی» که ثبات اقتصادی و جمعیتی را برای جوامع روستایی به دنبال دارد، می‌نگرند و جغرافیدانان از گردشگری را به عنوان راهبردی که می‌تواند با توجه به اثر بخشی خاص خود به جوامع روستایی حیات دوباره بدهد و آنها را پا برجا نگه دارد، یاد می‌کنند (ازکیا و همکاران، ۱۳۸۷). در کل، صنعت گردشگری به عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی دنیا، جایگاه ویژه‌ای در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به خود اختصاص داده است و بسیاری از کشورها از این رهیافت توانسته‌اند وضعیت خویش را تا حد قابل

رابطه وجود دارد اما بررسی‌های متعدد حاکی از آن است که توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی بیشتر از بقیه سرمایه‌ها، سرمایه روان‌شناختی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. بنابر این توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی و سرمایه روان‌شناختی باید همبستگی نزدیک و فراوانی با یکدیگر داشته باشند و در نتیجه شکوفایی صنعت گردشگری می‌تواند میزان امیدواری، خوش‌بینی، تاب‌آوری، خودکارآمدی و اعتماد به نفس روستاییان را بهبود بخشد و افزون بر این با استناد به متون برنامه‌ریزی و توسعه روستایی می‌توان گفت که سرمایه روان‌شناختی یکی از جنبه‌های مهم در ارتقای شاخص‌های توسعه پایدار روستایی می‌باشد. هم چنین، در طی چند سال گذشته، توسعه پایدار مناطق روستایی شهرستان اردبیل با چالش‌هایی مواجه گشته است که به نظر می‌رسد بخشی از این چالش‌ها به پایین بودن میزان خلاقیت و نوآوری، عدم ریسک‌پذیری، خوداتکایی، پایین بودن میزان اثربخشی و کارآمدی، فرصت‌شناسی اندک، عدم توانایی استقامت در برابر ناملازمات، تحمل شکست و اراده برای شروع دوباره، پایین آمدن میزان سخت‌کوشی و پشتکار روستاییان و غیره بر می‌گردد که به نظر می‌رسد با تقویت سرمایه روان‌شناختی تا حدود بسیار زیادی می‌توان شاخص‌های روان‌شناختی را در مناطق روستایی شهرستان اردبیل تا حد میزان قابل توجهی بهبود بخشید و و پایین بودن میزان سرمایه روان‌شناختی میزان بهره‌وری روستاییان را تحت شعاع خود قرار داده و اثرات منفی در توسعه روستایی از خود بر جای گذاشته است. به این خاطر در این تحقیق به بررسی تطبیقی میزان سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی دارای گردشگر و فاقد گردشگر پرداخته شده است. افزون بر این تحقیق به دنبال آن است که این سؤال را مورد بررسی و کاوش قرار دهد: که آیا بین توسعه میزان سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی دارای گردشگر و فاقد گردشگر ارتباط معنادار وجود دارد؟ به همین خاطر ابتدا مبانی نظری سرمایه روان‌شناختی و گردشگری روستایی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است و از آنجایی

¹.Jenkins

متغیرها عبارتند از: خودکارآمدی^۱، امیدواری^۲، خوش بینی^۳، تاب آوری^۴ و اعتماد به نفس^۵. (Donohue, 2004) و همان طوری که گفته شد سرمایه روان‌شناختی یکی از شاخص‌های روان‌شناسی مثبت‌گرا می‌باشد که با ویژگی‌هایی از قبیل باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت، داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف، ایجاد اسنادهای مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات تعریف می‌شود (Luthans, 2008: 60) تاکنون تعاریف متعددی از متغیرهای سرمایه روان‌شناختی به عمل آمده است که در این بین، خودکارآمدی به معنی باور (اطمینان) افراد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت در انجام وظیفه‌ای معین از راه ایجاد انگیزه در خود، تامین منابع شناختی برای خود و نیز ایفای اقدامات لازم می‌باشد. و افراد با

خودکارآمدی بالا دارای پنج ویژگی زیر هستند:

۱. اهداف والایی برای خود تعیین می‌کنند و ایفای وظایف دشوار برای رسیدن به آن هدف‌ها را بر عهده می‌گیرند.
۲. به استقبال چالش‌ها می‌روند و برای رویارویی با چالش‌ها سخت تلاش می‌کنند.
۳. انگیزه فردی آنها به شدت بالاست.
۴. برای دستیابی به اهداف خود از هیچ تلاشی مضایقه نمی‌کنند.

۵. در رویارویی با موانع، ثابت قدم هستند. (Zhao, & Hou, 2009)

افزون بر موارد فوق، خودکارآمدی در هر زمینه‌ای مختص همان قلمرو فعالیت است و به سادگی نمی‌توان آن را به دیگر عرصه‌های زندگی فرد، تعمیم داد. افزون بر این، کسب خودکارآمدی در هر فعالیتی مبتنی بر تمرین و کسب تسلط در آن رشته فعالیت است. در هر فعالیتی، هر چند فرد دارای خودکارآمدی باشد، همیشه ارتقای خودکارآمدی وجود دارد. خودکارآمدی فرد تحت تاثیر باور دیگران به توانایی‌های فرد

توجهی بهبود بخشیده، بر مشکلات اقتصادی خویش، از قبیل پایین بودن سطح درآمد سرانه، بیکاری و کمبود درآمدهای ارزی فائق آیند (توکلی و همکاران، ۱۳۸۹، ۷۵). در زمینه ارتباط بین گردشگری و توسعه روستایی سه دیدگاه مطرح است. دیدگاه اول گردشگری را به مثابه راهبردی برای توسعه روستایی به کار می‌گیرد. در دیدگاه دوم، گردشگری به مثابه سیاستی برای باز ساخت سکونتگاه‌های روستایی مورد توجه قرار می‌گیرد. در دیدگاه سوم، گردشگری روستایی به مثابه ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی مطرح است؛ این دیدگاه خواهان رشد بلند مدت گردشگری بدون اثرات مخرب بر زیست‌بوم‌های طبیعی است (حیدری ساربان، ۱۳۹۴ به نقل از رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۶).

بررسی ادبیات توسعه پایدار گویای این واقعیت است که گسترش و رونق صنعت گردشگری روستایی باعث تسهیل جریان کارآمدی اطلاعات، توانمندسازی زنان و فقرای روستایی، تقویت مشارکت اجتماعی، توسعه ارتباطات فرهنگی و رضایتمندی روستایی، تقویت زیرساخت‌های آموزشی در نواحی روستایی و بهبود زیرساخت‌های ارتباطی و غیره می‌شود که این متغیرها به عنوان متغیرهای تاثیرگذار در افزایش میزان سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی محسوب می‌شود.

لوتانز و همکارانش در توسعه چارچوب متغیرهای تاثیرگذار بر رشد و شکوفایی کشور، سرمایه روان‌شناختی مثبت‌گرا را به عنوان یک عامل ترکیبی و منبع ایجاد رشد، رونق و شکوفایی مطرح کرده‌اند. آن‌ها بر این باورند که سرمایه روان‌شناختی با تکیه بر متغیرهای روان‌شناختی مثبت‌گرایی هم‌چون: امیدواری، خوش‌بینی، تاب‌آوری، خودکارآمدی و اعتماد به نفس منجر به ارتقای ارزش سرمایه انسانی (دانش و مهارت‌های افراد) و سرمایه اجتماعی (شبکه روابط بین آنها) در جامعه و سکونتگاه‌های انسانی می‌شود. بنابر این، سرمایه روان‌شناختی از متغیرهای روان‌شناختی مثبت‌گرایی تشکیل شده است که قابل اندازه‌گیری، توسعه و پرورش هستند و امکان اعمال مدیریت بر آنها وجود دارد و همان‌گونه که پیش از این اشاره شد این

۱. Self-efficacy

۲. Hope

۳. Optimism

۴. Resiliency

۵. Self-confidence

برای هدف گذاری، تجسم مسیرهای لازم برای رسیدن به هدفها و داشتن انگیزه لازم در جهت رسیدن به آن هدفهاست. اسنایدر امیدواری را حالت انگیزشی مثبتی که از احساس موفقیت آمیز، عاملیت (انرژی معطوف به هدف) و برنامه ریزی برای دستیابی به هدف ناشی شده است. بنابراین امیدواری از دو جز تشکیل شده است: عاملیت، برنامه ریزی برای دستیابی به هدف. مقصود از عاملیت، داشتن اراده برای دستیابی به نتیجه مورد نظر یا دلخواه است. بنابر این، امیدواری مستلزم، عاملیت یا نوعی انرژی برای دستیابی به هدفهاست. علاوه بر این، دیگر عنصر تشکیل دهنده امیدواری، برنامه ریزی برای دستیابی به هدف است که نه تنها در برگیرنده شناسایی هدفهاست، بلکه راههای متفاوت رسیدن به هدفها را نیز در بر می گیرد. به عبارت دیگر: امیدواری مستلزم داشتن هدف اراده برای نیل به موفقیت و نیز، شناسایی، شفاف سازی و پی گیری راههای لازم برای دستیابی به موفقیت است.

در حالی که پژوهش های پیشین هر کدام از پنج حیطه تشکیل دهنده سازه سرمایه روان شناختی را به طور جدای از هم مورد بررسی قرار داده اند، اما مطالعات مربوط به سرمایه روان شناختی این سازه ها را در ارتباط با یکدیگر می بیند و مشترکات این متغیرها را در نظر می گیرد (Norman, Avey, Nimnicher & Pigeon, 2010) به عبارت دیگر، سرمایه روان شناختی یک سازه «مرتبه بالاتری»^۳ در نظر گرفته می شود، به این معنی که این پنج متغیر با هم دیگر ترکیب می شوند و یک کل هم افزایی^۴ را می سازند و انتظار می رود که کل این سازه نسبت به تک تک متغیرهای تشکیل دهنده آن تاثیر بیشتری بر عمل کرد داشته باشد. در واقع، اصطلاح سرمایه روان شناختی به مفهوم این که «چه کسی هستی (خود واقعی)» و «چه کسی می خواهی بشوی (خود ممکن)» اشاره دارد و چیزی ورای سرمایه انسانی^۵ «چه چیزی می دانم» و سرمایه اجتماعی^۱ «چه

است و نهایت این که، خودکارآمدی فرد تحت تاثیر عوامل مانند، دانش و مهارت های فرد، سلامتی جسمی و روانی او و نیز شرایط بیرونی در برگیرنده فرد است. (Luthans, Avolio, Youssef, 2007) در مورد متغیر تاب آوری اوی^۱ (۲۰۱۱) بر این باور است که تاب آوری حالتی قابل توسعه در فرد است که بر اساس آن در رویارویی با ناکامی ها، مصیبت ها و حتی رویدادهای مثبت و پیشرفت ها و مسئولیت، قادر است به تلاش بیش تری ادامه دهد و برای دستیابی به تلاش بیشتر از پای نماند. برای دستیابی به تاب آوری، گروهی از مهارت ها و نگرش های مورد نیاز است که در اصطلاح به آنها سخت رویی گفته می شود. سخت رویی به افراد کمک می کند تا در رویارویی با تغییرات تنش زا، دشواری ها را به فرصت های پرمفعت تبدیل کنند. نگرش های مورد نظر در سخت رویی عبارتند از: تعهد، کنترل و چالش طلبی (سادات و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۵). در واقع تاب آوری پدیده ای است که از پاسخ های انطباقی طبیعی انسان حاصل می شود و علی رغم رویارویی انسان با تهدیدهای جدی، وی را در دستیابی به موفقیت و غلبه بر تهدیدها توانمند می سازد.

پیرامون متغیر خوش بینی باید گفت که خوش بینی اسناد درونی بالنسبه ثابت و کلی در مورد حوادث مثبت است کارور و اشچیر (۲۰۰۳)، در خصوص مولفه خوش بینی بر این اعتقاد هستند که افراد خوش بین همواره در انتظار رخ دادن انتظارهای خوشایند در زندگی شان هستند. نکته مهم آن است که در سرمایه روان شناختی، خوش بینی واقعی مورد نظر است، زیرا خوش بینی غیر واقعی منجر به پیامدهای منفی می شوند. به باور پترسون و لوتانز^۲ (۲۰۰۳)، در خوش بینی واقع بینانه در حقیقت، فرد به ارزیابی آن چه می تواند به دست آورد در برابر آن چه قادر به کسب آن نیست، می پردازد. بنابر این خوش بینی واقع بینانه، نقش مهمی در ارتقای خودکارآمدی فرد دارد. (بهادری خسروشاهی، ۱۳۹۱: ۳۱۹). امیدواری توانایی شخص

³. Higher-Order

⁴. Synergistic

⁵. Human Capital

¹. Avey

². Peterson & Luthans

سرمایه‌گذاری جامعه محلی در طرح‌های توسعه گردشگری روستایی، گویای این واقعیت می‌باشد که ظرفیت اجرایی بیش‌ترین تاثیر را بر سرمایه‌گذاری جامعه محلی دارد و پس از آن به ترتیب ظرفیت اجتماعی، و ظرفیت فرهنگی-انسانی قرار دارد. به باور بونو و جاج^۲ (۲۰۰۶)، بین توسعه و تقویت گردشگری روستایی و افزایش خودکارآمد، امیدواری، خوش بینی، تاب آوی و اعتماد به نفس روستاییان رابطه وجود دارد. گول^۳ (۲۰۱۲) در یافته‌های میدانی خود به این نتیجه رسید که با ورود گردشگران به مناطق روستایی میزان ریسک‌پذیری، نوآوری، ابتکار و خلاقیت روستاییان افزایش می‌یابد. به زعم کوهن و همکاران^۴ (۲۰۰۸)، هر چه قدر تعاملات اجتماعی روستاییان با افراد خارج از اجتماعات روستایی بیش‌تر باشد به همان اندازه مثبت‌اندیشی، قطعیت در کار، خوداتکایی و خودتعیینی روستاییان بالا می‌رود. شاو و همکاران^۵ (۲۰۰۹)، در پژوهش‌های میدانی خود دریافتند که با افزایش میزان آگاهی و دانش روستاییان، جوامع روستایی تمایل پیدا می‌کند که عقاید خود را به دیگران ارائه نمایند و این توانمندی را پیدا می‌کنند که میزان ریسک را به حداقل رسانده، قابلیت‌های تصمیم‌گیری خودشان را بالا برده و مشکلات خود را حل نمایند. پیرس^۶ (۲۰۰۸) بر این عقیده است که بین فرصت‌شناسی، توانایی استقامت در برابر ناملایمات، تحمل شکست و اراده برای شروع دوباره و سخت‌کوشی روستاییان با توسعه گردشگری روستایی رابطه وجود دارد. نتیجه پژوهش میدانی لوتانز و همکاران (۲۰۰۸)، حاکی از این می‌باشد که بین پذیرش اجتماعی، میزان تفاهم جمعی، نگرش مثبت و اثربخشی با توسعه گردشگری روستایی رابطه وجود دارد. در این ارتباط، چهارچوب نظری تحقیق با توجه به مرور ادبیات و پیش‌نگاشته‌های موضوع و بر اساس اهداف پژوهش، در شکل (۱) ارائه شده است.

کسی را می‌شناسم» است. به سخن دیگر، سرمایه روان‌شناختی افراد را به چالش می‌کشد تا در جستجوی این سوال برآیند که چه کسی هستند و در نتیجه به خودآگاهی بهتر که لازمه دست‌یابی به هدف‌ها و موفقیت است، دست یابند. (محبی نورالدین وند و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۲). بررسی متون توسعه پایدار نشان می‌دهد که توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی باعث ارتقای شاخص‌های سرمایه روان‌شناختی در مناطق روستایی می‌شود. و تاکنون مطالعات متعددی پیرامون اثرات گردشگری در توسعه مناطق روستایی صورت گرفته است ولی در خصوص نقش گردشگری در ارتقای شاخص‌های سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی مطالعات چندانی صورت نگرفته است که در زیر به پاره‌ای از این مطالعات پرداخته می‌شود.

نتایج یافته‌های حیدری ساربان (۱۳۹۴)، در تحقیقی با عنوان «بررسی اثرات گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر» نشان داد که بین متغیرهای بهبود انگیزش، انتقادپذیری، خلاقیت، تقویت اعتماد به نفس، توانمندسازی، خوداتکایی و مسئولیت‌پذیری با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج مطالعات کرمی دهکردی و همکاران (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان «تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان استان چهارمحال بختیاری» نشان داد که ۷ عامل برنامه‌ریزی دولتی، مشارکت، فرهنگی، روان‌شناختی، اجتماعی و اقتصادی در مجموع ۷۲/۰۴ درصد واریانس عوامل موثر بر توسعه گردشگری در استان چهارمحال بختیاری را تبیین کرده‌اند. نتایج مطالعات میدانی رضوانی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «تاثیر گردشگری بر نگرش‌های کارآفرینانه در مناطق روستایی» حاکی از این است که گردشگری روستایی میزان اعتماد به نفس، موفقیت‌طلبی، تمایل به مخاطره، نوآوری، کنترل شخصی و تشخیص فرصت را به طور معنی‌داری افزایش داده است. نتایج مطالعات نتایج ضیائی و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «اولویت‌بندی عوامل موثر بر

^۲. Bono & Judge

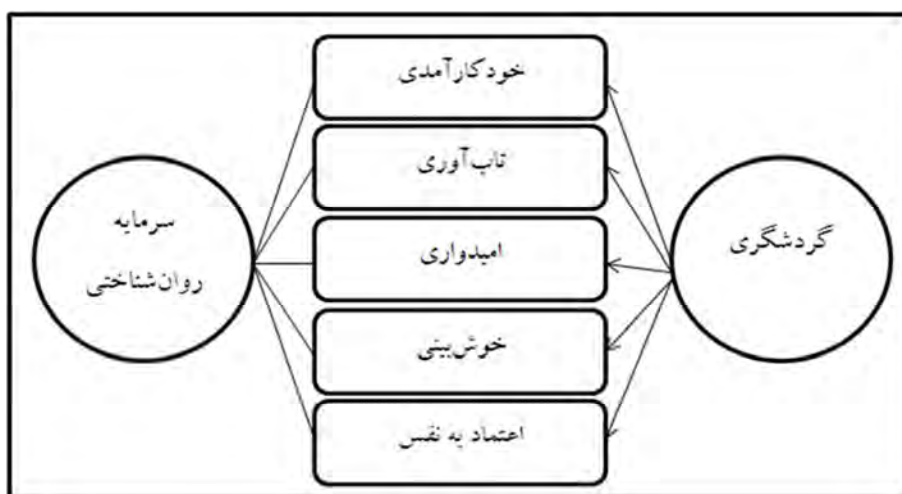
^۳. Gohel

^۴. Cohen & et al

^۵. Shaw & et al

^۶. Pearce

^۱. Social capital

شکل (۱): چاقوب نظری پژوهش، ماخذ: یافته‌های تحقیق

قلمرو مورد مطالعه

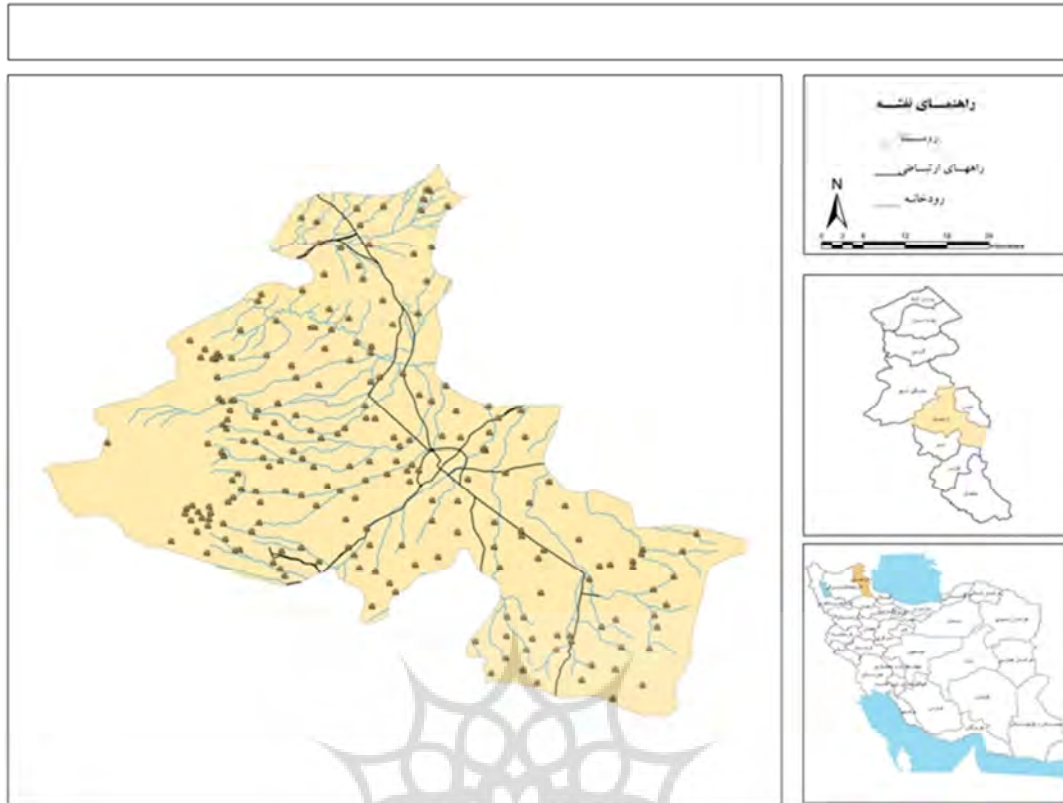
اردبیل یکی از شهرستان‌های استان اردبیل است که مرکز آن شهر اردبیل است. وسعت این شهرستان ۳۸۱۰ کیلومتر مربع است و چهره عمومی شهرستان اردبیل متأثر از ارتفاعات کوهستان‌های سبلان، طالش و بزغوش است که این عوامل طبیعی سبب محصور شدن آن شده‌اند. این شهرستان به عنوان یکی از مناطق سردسیر ایران بین پنج تا هشت ماه از سال سرد است. اردبیل از شمال به شهرستان نمین از جنوب به گیوی از غرب به مشکین شهر و از شرق به استان گیلان محدود است. جمعیت این شهرستان بر اساس سرشماری سراسری سال ۱۳۹۰ ایران، برابر با ۲۷۴۲۰۵ نفر است. که از این بین ۱۵۰۹۴۱ نفر در نقاط شهری و ۱۲۳۲۶۴ نفر در نقاط روستایی ساکن هستند. این شهرستان دارای ۳ شهر به نام اردبیل، هیر و سرعین است. هم چنین، شهرستان اردبیل دارای سه بخش، ۱۱ دهستان، ۳۲۹ آبادی دارای سکنه می‌باشد. از آن جایی که روستای مورد مطالعه در منطقه گردشگری سردابه واقع شده است و منطقه گردشگری سردابه به علت قرار گرفتن در دامنه شرقی کوه سبلان و برخورداری از محیط طبیعی بکر و کوهستانی، داشتن مراتع سرسبز، آبگرم‌های متعدد، آبشار معروف سردابه و به

خصوص هوای پرنشاط و خنک در تابستان و سرد و برفی در زمستان، نقش درخور توجهی در جذب گردشگری دارد. در نهایت نقشه شماره (۱) محدوده مورد مطالعه را در سطح کشور و توزیع جغرافیایی روستاها را در محدوده شهرستان نشان می‌دهد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر به مقایسه تطبیقی میزان سرمایه روان‌شناختی دو روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر، در سال ۱۳۹۳ پرداخته است. این تحقیق از لحاظ هدف، توسعه‌ای، و از لحاظ ماهیت، توصیفی و پیمایشی و نیز از نوع علی-مقایسه‌ای و تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه روستاییان ساکن در روستای نمونه گردشگری «وکیل آباد» می‌باشد. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس فرمول کوکران، تعداد نمونه مناسب برای این تحقیق ۲۶۹ نفر بدست آمد؛ از سویی، برای برابری در آزمون و نتیجه، ۲۶۹ نفر از روستاییان ساکن در روستای فاقد گردشگری «تپراقلو» به عنوان گروه شاهد انتخاب شدند. این تحقیق به روش پیمایشی با استفاده از پرسش‌نامه انجام گردیده است.

نقشه (۱): پراکنش فضایی نقاط روستایی شهرستان اردبیل

منبع: حیدری ساریان، ۱۳۹۳.

منفی مطرح شده‌اند، با استفاده از نرم افزار SPSS، کدگذاری مجدد برای این دسته از سئوالات انجام شد. بنابر این، امتیاز پاسخ‌ها در سئوالات با جهت مثبت به صورت: ۵= کاملاً موافقم، ۴= موافقم، ۳= نظری ندارم، ۲= مخالفم و ۱= کاملاً مخالفم و در مورد سئوالات منفی عکس این حالت می‌باشد. و متغیرهای تحقیق حاضر عبارتند از: خودکارآمدی، امیدواری، خوش‌بینی، اعتماد به نفس و تاب‌آوری. در تعیین سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی، فضای مفهومی تبیین‌کننده به شرحی که در ادامه می‌آید تعریف و از طریق گویه‌های مناسب عملیاتی شده‌اند:

تاب‌آوری، ظرفیت فرد برای پاسخ دادن و حتی شکوفا شدن در شرایط فشارزای مثبت و یا منفی است. مولفه تاب‌آوری با شاخص‌های خطرپذیری، احساس مقاومت، سازگاری با مشکلات، تعادل روحی در برابر مشکلات، برگشت‌پذیری بعد

ابزار اندازه‌گیری پرسش‌نامه محقق ساخته می‌باشد. روایی صوری^۱ پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان^۲ مورد تایید قرار گرفت. مطالعه راهنما در منطقه مشابه جامعه آماری با تعداد ۳۰ پرسش‌نامه صورت گرفت و با داده‌های کسب شده و استفاده از فرمول ویژه کرونیخ آلفا در نرم افزار SPSS، پایایی پرسش‌نامه تحقیق ۰/۸۳ بدست آمد. و ضریب اصلی آلفای کرونیخ برای تک تک متغیرهای تحقیق از جمله: خودکارآمدی (۰/۹۲)، امیدواری (۰/۷۷)، تاب‌آوری (۰/۶۱)، خوش‌بینی (۰/۷۲)، اعتماد به نفس (۰/۸۲) می‌باشد.

هم‌چنین از طریق ابزار پرسش‌نامه، متغیرهای تحقیق حاضر به کمک ۶۹ سؤال بسته‌مورد سنجش قرار گرفت و برای امتیازدهی آن از طیف پنج‌قسمتی لیکرت استفاده گردید. در مرحله امتیازدهی، از آن‌جا که دسته‌ای از سئوالات در جهت

^۱. Face Validity

^۲. Panel of Expert

سنجش شده است. در نهایت، در مطالعه حاضر با عنایت به مبانی نظری تحقیق و نیز اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق پرسش‌نامه و مقایسه میزان سرمایه روان‌شناختی دو روستای گردشگر و فاقد گردشگر در مناطق روستایی، به تجزیه و تحلیل متغیرها با استفاده از آزمون آماری t پرداخته شده است. در این میان، از آزمون t برای اثبات وجود و عدم وجود تفاوت معنی‌دار میان روستاییان ساکن در مناطق روستایی دارای گردشگر و روستاییان ساکن در مناطق روستایی فاقد گردشگر استفاده می‌شود و در نهایت در این تحقیق فرضیه‌های زیر مورد آزمون قرار گرفته است:

- ۱- بین «توسعه گردشگری» و «خودکارآمدی» رابطه وجود دارد.
- ۲- بین «توسعه گردشگری» و «تاب‌آوری» رابطه وجود دارد.
- ۳- بین «توسعه گردشگری» و «خوش‌بینی» رابطه وجود دارد.
- ۴- بین «توسعه گردشگری» و «امیدواری» رابطه وجود دارد.
- ۵- بین «توسعه گردشگری» و «اعتماد به نفس» رابطه وجود دارد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف) یافته‌های توصیفی تحقیق:

ویژگی‌های فردی نمونه آماری مورد مطالعه

همان‌طوری که جدول شماره (۱) نشان می‌دهد افراد مورد مطالعه در چهار گروه سنی توزیع شده‌اند. در گروه روستای دارای گردشگر بیش‌ترین فراوانی مربوط به رده سنی ۳۰-۲۱ سال می‌باشد. در گروه روستای فاقد گردشگر مربوط به رده سنی کمتر از ۲۰ سال می‌باشد. پیرامون شغل غالب افراد ساکن در روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر همان‌طوری که جدول نشان می‌دهد هم در روستای دارای گردشگر و هم در روستای فاقد گردشگر بیش‌ترین فراوانی مربوط به فعالیت کشاورزی می‌باشد.

از شکست، کنترل هیجان در هنگام شادی و غم، خلاقیت در برابر مشکلات، درک و بینش (شناخت) در برابر مشکلات، احساس توانمندی درونی تعریف و سنجش شده است.

امیدواری توانایی شخص برای هدف‌گذاری، تجسم مسیرهای لازم برای رسیدن به هدف‌ها و داشتن انگیزه لازم در جهت رسیدن به آن هدف‌هاست. و مولفه امیدواری با شاخص‌های دلگرمی به زندگی، انتظار آینده مطلوب، احساس مثبت به زندگی، احساس فراهم بودن ابزار پیشرفت، تصور خوش‌آیند از محیط پیرامون، باور به اهداف، تصویرسازی از موفقیت، اعتقاد به کمک هم‌نوعان، تعریف و سنجش شده است.

خوش‌بینی به استنادهای علی مثبت اشاره می‌کند و روشی است که در آن افراد وقایع مثبت و منفی را تبیین می‌کنند و انتظار نتیجه مثبت دارند و مولفه خوش‌بینی با شاخص‌های مقابله با افکار منفی درون، داشتن نگرش مثبت در زندگی، خلق انتظار موفقیت در خود، تعیین اهداف برای خود، توجه به فرصت‌ها به‌جای توجه به ضعف‌ها، داشتن انتظارات واقع‌گرایانه از خود، تعریف و تعیین نقش مثبت برای خود، اعتقاد به تغییر شکست به موفقیت، روحیه‌دهی به خود تعریف و سنجش شده است.

اعتماد به نفس یعنی دیدن خود به عنوان فردی توانا، با کفایت، دوست داشتنی و منحصر به فرد. و مولفه اعتماد به نفس با شاخص‌های اعتقاد به توانایی‌های خود، ماجراجویی، مسئولیت‌پذیری، انتقادپذیری، داشتن اراده و پشتکار، احساس مثبت به دیگران، احساس مثبت به خود، افتخار به خود، کنترل استرس تعریف و سنجش شده است.

خودکارآمدی به اطمینانی که افراد به توانایی‌های خود برای انجام یک تکلیف خاص دارند، اشاره می‌کند و مولفه خودکارآمدی با شاخص‌های درک قابلیت‌های خود، درک قابلیت‌های محیط پیرامون، احساس خوش‌آیندی در انجام تکالیف، توانایی در یادگیری مهارت‌های جدید، توانایی در برقراری ارتباط، توانایی در عملیات افکار خود تعریف و

جدول (۱): مشخصات فردی نمونه مورد مطالعه

روستای فاقد گردشگر		روستای دارای گردشگر		گروه سنی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳۳/۰۸	۸۹	۲۵/۲۷	۶۸	۲۰ سال و کمتر
۲۹/۷۶	۸۰	۳۰/۸۷	۸۳	۲۱-۳۰
۲۵/۲۷	۶۸	۲۹/۳۶	۷۹	۳۱-۴۰
۱۱/۸۹	۳۲	۱۴/۵۰	۳۹	۴۱ سال و بالاتر
%۱۰۰	۲۶۹	%۱۰۰	۲۶۹	جمع
فعالیت غالب اقتصادی				
۴۴/۹۸	۱۲۱	۳۸/۶۶	۱۰۴	کشاورز
۳۹/۷۷	۱۰۷	۲۲/۶۷	۶۱	دامدار
۱۰/۰۶	۲۷	۳۰/۱۳	۸۱	خدماتی
۳/۳۴	۹	۵/۲۰	۱۴	اداری
۱/۸۵	۵	۳/۳۴	۹	بازنشسته
%۱۰۰	۲۶۹	%۱۰۰	۲۶۹	جمع

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

همان‌طوری که جدول (۲) نشان می‌دهد از میان ۲۶۹ نفر نمونه مطالعه روستای فاقد گردشگر ۸۳ نفر بی‌سوادند آماری مورد مطالعه روستای دارای گردشگر ۵۷ نفر بی‌سوادند (۳۰/۸۵ درصد)، ۲۲/۷۶ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، (۲۱/۸۸ درصد)، ۲۵/۶۵ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، توانایی خواندن و نوشتن دارند. ۵۶ نفر (۲۰/۸۱ درصد) در مقطع ابتدایی تحصیل کرده‌اند و ۴۳ نفر (۱۵/۹۸ درصد) در مقطع راهنمایی و ۲۸ نفر (۱۰/۴۲ درصد) در مقطع متوسطه تحصیل کرده‌اند. ۱۶ نفر (۵/۹۶ درصد) نیز مدرک دیپلم و بالاتر دارند. علاوه بر این، از میان ۲۶۹ نفر نمونه آماری مورد

مطالعه روستای فاقد گردشگر ۸۳ نفر بی‌سوادند (۳۰/۸۵ درصد)، ۲۲/۷۶ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، توانایی خواندن و نوشتن دارند. ۴۷ نفر (۱۷/۴۷ درصد) در مقطع ابتدایی تحصیل کرده‌اند و ۳۵ نفر (۱۳/۰۳ درصد) در مقطع راهنمایی و ۱۹ نفر (۷/۰۶ درصد) در مقطع متوسطه تحصیل کرده‌اند و ۱۳ نفر (۴/۸۳ درصد) نیز مدرک دیپلم و بالاتر دارند.

جدول (۲): میزان تحصیلات نمونه فردی مورد مطالعه

روستای فاقد گردشگر		روستای دارای گردشگر		سطح تحصیلات
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳۰/۸۵	۸۳	۲۱/۱۸	۵۷	بی‌سواد
۲۶/۷۶	۷۲	۲۵/۶۵	۶۹	خواندن و نوشتن
۱۷/۴۷	۴۷	۲۰/۸۱	۵۶	ابتدایی
۱۳/۰۳	۳۵	۱۵/۹۸	۴۳	راهنمایی
۷/۰۶	۱۹	۱۰/۴۲	۲۸	متوسطه
۴/۸۳	۱۳	۵/۹۶	۱۶	دیپلم و بالاتر
%۱۰۰	۲۶۹	%۱۰۰	۲۶۹	جمع کل

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی در جدول (۳) نشان می‌دهد وضعیت خودکارآمدی ۱۱/۲۱ پاسخ‌گویان ساکن در روستای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۸/۴۶ درصد در سطح کم، ۱۶/۴۵ در سطح متوسط، ۲۳/۱۷ در سطح زیاد و ۳۰/۷۱ کم، در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت خودکارآمدی ۲۹/۹۳ پاسخ‌گویان ساکن در روستای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۲۷/۶۲ در سطح کم، ۱۹/۰۶ در سطح متوسط، ۱۵/۱۱ در سطح زیاد و ۸/۲۸ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مورد متغیر تاب‌آوری میانگین و انحراف معیار روستای دارای گردشگر به ترتیب با ۶/۵۴ و ۳/۷۵ برآورد گردید و میانگین و انحراف معیار روستای فاقد گردشگر پیرامون متغیر تاب‌آوری به ترتیب ۶/۱۱ و ۲/۸۷ برآورد گردید. در مورد متغیر امیدواری میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان روستای دارای گردشگر به ترتیب با ۵/۹۹ و ۲/۰۹ ارزیابی گردید و میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان روستای فاقد گردشگر پیرامون متغیر امیدواری به ترتیب ۶/۸۷ و ۲/۹۴ ارزیابی گردید. وضعیت خوش بینی ۷/۳۶ پاسخ‌گویان ساکن در روستای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۳/۵۴ درصد در سطح کم، ۱۸/۳۹ در سطح متوسط، ۲۷/۳۱ در سطح زیاد و ۳۳/۴ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت خوش‌بینی ۳۱/۶۲ پاسخ‌گویان ساکن در روستای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۷/۸ در سطح متوسط، ۱۴/۲۱ در سطح زیاد و ۱۲/۲ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در نهایت، وضعیت اعتماد به نفس ۸/۲۷ پاسخ‌گویان ساکن در روستای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۳/۴۸ درصد در سطح کم، ۱۹/۴۳ در سطح متوسط، ۲۵/۳۲ در سطح زیاد و ۳۳/۵ در سطح خیلی زیاد ارزیابی گردید. در مقابل، وضعیت اعتماد به نفس ۳۷/۲۱ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۲۳/۴۲ در سطح کم، ۱۷/۳۸ در سطح متوسط، ۱۲/۷۵ در سطح زیاد و ۹/۲۴ در سطح خیلی زیاد ارزیابی گردید.

جدول (۳): درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار سرمایه روان‌شناختی روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر

دامنه امتیاز	انحراف معیار	میانگین	درصد پاسخ‌گویان (درصد)					روستا	متغیر
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
۰-۲۵	۳/۶۵	۶/۶۵	۳۰/۷۱	۲۳/۱۷	۱۶/۴۵	۱۸/۴۶	۱۱/۲۱	دارای گردشگر	خودکارآمدی
۰-۱۹	۳/۰۹	۵/۰۲	۸/۲۸	۱۵/۱۱	۱۹/۰۶	۲۷/۶۲	۲۹/۹۳	فاقد گردشگر	
۰-۲۶	۳/۷۵	۶/۵۴	۲۷/۷۷	۲۴/۷۱	۲۱/۴۵	۱۶/۶۹	۹/۳۸	دارای گردشگر	تاب‌آوری
۰-۲۲	۲/۸۷	۶/۱۱	۱۱/۱۰	۱۳/۳۲	۱۷/۵۴	۲۵/۰۸	۳۲/۹۶	فاقد گردشگر	
۰-۱۸	۲/۰۹	۵/۹۹	۹/۶۵	۱۵/۹۷	۲۰/۰۹	۲۳/۴۶	۳۰/۸۳	دارای گردشگر	امیدواری
۰-۲۶	۲/۹۴	۶/۸۷	۲۹/۸۵	۲۴/۱۷	۲۱/۶۳	۱۶/۸۶	۷/۴۹	فاقد گردشگر	
۰-۲۷	۲/۵۵	۶/۰۹	۳۳/۴۰	۲۷/۳۱	۱۸/۳۹	۱۳/۵۴	۷/۳۶	دارای گردشگر	خوش‌بینی
۰-۳۱	۱/۵۶	۵/۶۳	۱۲/۲۰	۱۴/۲۱	۱۷/۸۰	۲۴/۱۷	۳۱/۶۲	فاقد گردشگر	
۰-۲۹	۳/۴۶	۶/۹۸	۳۳/۵۰	۲۵/۳۲	۱۹/۴۳	۱۳/۴۸	۸/۲۷	دارای گردشگر	اعتماد به نفس
۰-۳۰	۱/۹۹	۶/۲۴	۹/۲۴	۱۲/۷۵	۱۷/۳۸	۲۳/۴۲	۳۷/۲۱	فاقد گردشگر	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

ب) نتایج استنباطی تحقیق:

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون t:

خودکارآمدی، خوش‌بینی، اعتماد به نفس و تاب‌آوری با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد و شاخص مرکزی میانگین در روستای دارای گردشگری ۵/۵۴ و در روستای فاقد گردشگر ۴/۸۷ می‌باشد.

مطابق جدول (۶)، نتایج آزمون t در ارتباط با شاخص‌های سرمایه اجتماعی روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر نشان می‌دهد که بین متغیر امیدواری با متغیر وابسته (توسعه گردشگری) رابطه معنی‌داری وجود ندارد. اما بین متغیرهای

جدول (۶): نتایج آزمون t در مورد میزان سرمایه روان‌شناختی روستای دارای گردشگر و روستای فاقد گردشگر

ردیف	خصوصیات	روستای دارای گردشگر		روستای فاقد گردشگر		مقدار t	Sig
		میانگین	SD	میانگین	SD		
۱	خودکارآمدی	۶/۶۵	۳/۶۵	۵/۰۲	۳/۰۹	۷/۵۵	۰/۰۰۰
۲	امیدواری	۶/۵۴	۳/۷۵	۶/۱۱	۲/۸۷	۵/۹۷	۰/۰۰۶
۳	تاب‌آوری	۵/۹۹	۲/۰۹	۶/۸۷	۲/۹۴	۶/۸۲	۰/۰۰۱
۴	خوش‌بینی	۶/۰۹	۲/۵۵	۵/۶۳	۱/۵۶	۶/۷۶	۰/۰۰۰
۵	اعتماد به نفس	۶/۹۸	۳/۴۶	۶/۲۴	۱/۹۹	۱۰/۰۵	۰/۰۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

نتیجه‌گیری و بحث

که بین تاب‌آوری با توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی شهرستان اردبیل رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. علاوه بر این، نتایج این پژوهش در راستای یافته‌های اوی و همکاران (۲۰۰۹) و حیدری ساربان و ملکی (۱۳۹۴) مبتنی بر تاثیر گردشگری بر بهبود تاب‌آوری قرار دارد. در تبیین این رابطه باید گفت تاب‌آوری می‌تواند از طریق تقویت حرمت خود به عنوان مکانیسم واسطه‌ای به انطباق‌پذیری مثبت منتهی شود. و علاوه بر این، بسیاری دیگر از تبیین‌ها، یادآوری می‌کنند که در صورت ضعف سازه تاب‌آوری، حرمت خود تضعیف، و فرآیند مقابله با تجربه‌های منفی، ناکارآمد می‌شوند افزون بر این، تاب‌آوری می‌تواند با به چالش کشیدن سختی کار و پیچیدگی خسته‌کننده و ملال‌آور شرایط کاری، به بالا بردن تسلط بر کار و ایجاد رضایت از کار و نیز افزایش و راندمان و بهره‌وری شغلی جوامع روستایی بیانجامد. از سویی اجتماعات روستایی تاب‌آور به طرز خلاقانه و انعطاف‌پذیری به مسائل می‌نگرند، برای حل آنها طرح و برنامه‌ریزی دارند و در صورت نیاز نسبت به درخواست کمک از دیگران دریغ نمی‌ورزند و منابع کاملی برای مبارزه با مشکلات دارند که این

هدف پژوهش حاضر بررسی تطبیقی وضعیت سرمایه روان‌شناختی جوامع روستایی دارای گردشگر و فاقد گردشگر شهرستان اردبیل بود. نتایج پژوهش نشان داد که بین خودکارآمدی با توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی شهرستان اردبیل رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. نتایج این پژوهش در راستای یافته‌های کلارک (۲۰۰۶) و ویلسون (۲۰۰۱) مبتنی بر تاثیر اثرات گردشگری بر تقویت خودکارآمدی روستاییان قرار دارد. در تبیین این رابطه باید گفت افرادی که سطح بالایی از خودکارآمدی را دارند، عقیده دارند آنها توانایی انجام وظایفی را که به آنها محول می‌شود دارند و می‌توانند موفق شوند، بنابر این چنین افرادی عوامل استرس‌زا و مشکلات را به عنوان چالش‌هایی که لازم است برای دستیابی به موفقیت بر آنها غلبه کنند، در نظر می‌گیرند و به جای این‌که به آنها هم‌چون مشکلات مجزا و پراکنده نگاه کنند، هنگامی که با مشکلی مواجه می‌شوند، سعی می‌کنند به صورت کارآمدتری عمل کنند و نسبت به شرایط موجود احساس رضایت کنند. نتایج پژوهش نشان داد

این پژوهش با یافته‌های وان (۲۰۰۸) قرار دارد. در تبیین این رابطه باید گفت افرادی که اعتماد به نفس خوبی دارند بهتر از دیگران می‌توانند با استرس‌ها و مشکلات زندگی مبارزه کرده و یا کنار بیایند. این گروه کمتر احساس ناامیدی می‌کنند و به همین دلیل از نظر روحی در شرایط بهتری قرار داشته و از فرصت‌های زندگی بیشتر بهره‌مند شده و در نهایت مزه شیرین خود رضایتمندی را لمس می‌چسند. افزون بر این، نتایج پژوهش نشان داد که بین خوش‌بینی با توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی شهرستان اردبیل رابطه مستقیم و معناداری وجود ندارد. نتایج این پژوهش با یافته‌های جانستون و بیل (۲۰۰۲) قرار دارد. در تبیین این رابطه باید گفت خوش‌بینی باعث می‌شود هنگامی که فرد مسئولیت کار را در هر کسب و کاری می‌پذیرد، سختی‌ها و چالش‌های آن را نیز در نظر گیرد و در برخورد با آنها با توجه موقعیت، انتظارات خود را شکل دهد، بنابر این خوش‌بینی نقش مهمی در ارتقای توانمندی‌های فردی افراد دارد و از آن جایی که توسعه و شکوفایی صنعت گردشگری در مناطق روستایی به بهبود سرمایه روان‌شناختی منجر می‌شود لذا پیشنهاد می‌شود با تقویت زیربناهای گردشگری از جمله تامین آب، نیروی برق، دفع زباله و فاضلاب، مخابرات، وجود ساختارهای سازمانی برای گردشگری، جذب سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری مناطق روستایی، ارائه آموزش، آگاهی و مهارت برای گردشگران روستایی جهت برخورد مناسب و منطقی با گردشگران، تشکیل ستاد توسعه گردشگری روستایی به منظور سازمان دادن و نظارت مستمر بر امور گردشگری در راستای توسعه گردشگری روستایی شهرستان، احداث اقامتگاه و مهمان‌خانه‌های ارزان قیمت روستایی و خانه‌های اجاره‌ای، توسعه و تجهیز مسیرهای گردشگری روستایی شهرستان، ایجاد و نصب علائم، قوانین و مقررات در این مکان‌ها، تدوین دفترچه‌های راهنما برای گردشگران، نظارت مستمر به وسیله ستاد توسعه گردشگری، بر رعایت نرخ مصوب و بهداشت کلیه اقامتگاه‌ها و مراکز گردشگری روستایی و ایجاد بازارهای روزانه و هفتگی صنایع

عوامل باعث می‌شود آنها از محیط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... رضایت داشته باشند. افزون بر این، نتایج پژوهش نشان داد که بین امیدواری با توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی شهرستان اردبیل رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. نتایج این پژوهش در راستای یافته‌های بهادری هونگ همکاران (۲۰۱۲) رودز و همکاران (۲۰۰۲) مبتنی بر تاثیر توسعه گردشگری بر تقویت امیدواری قرار دارد. پژوهش انجام شده تاثیر امیدواری در محیط کار را اثبات کرده‌اند. به باور گلمن (۲۰۰۵) امید؛ اعتماد به حال و آینده و معنی‌دار بودن زندگی است و به قول اریک فروم اگر انسان امید خود را از دست بدهد چه بداند و چه نداند به دروازه‌های جهنم قدم گذاشته و انسانیت خود را نابود کرده است. در کل، امید، انسان را به تلاش و کوشش واداشته و او را به سطح بالایی از عمل کردهای روانی و رفتاری نزدیک می‌کند و باعث می‌شود انسان نسبت به شغل خود تعهد بیشتری داشته باشد. از سویی افرادی که از درجات بالای امید بهره می‌برند، از این اعتقاد برخوردارند که می‌توانند با چالش‌هایی که ممکن است در زندگی‌شان با آنها روبرو شوند، سازگار شوند و موفقیت‌های بیشتری را در عرصه زندگی نصیب خود سازند. مضاف بر این، نتایج پژوهش نشان داد که بین خوش‌بینی با توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی شهرستان اردبیل رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. نتایج این پژوهش در راستای یافته‌های وان (۲۰۰۸) و هوگوز (۲۰۰۸) مبتنی بر تاثیر توسعه گردشگری بر ارتقای خوش‌بینی قرار دارد. در تبیین این رابطه باید گفت خوش‌بینی باعث می‌شود هنگامی که فرد مسئولیت کار را در هر کسب و کاری می‌پذیرد، سختی‌ها و چالش‌های آن را نیز در نظر گیرد و در برخورد با آنها با توجه موقعیت، انتظارات خود را شکل دهد، بنابر این خوش‌بینی نقش مهمی در تعالی مادی و معنوی افراد، ملت‌ها، جوامع و سکونتگاه‌های انسانی بازی می‌کند. افزون بر این، نتایج پژوهش نشان داد که بین اعتماد به نفس با توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی شهرستان اردبیل رابطه مستقیم و معناداری وجود ندارد. نتایج

۹. کرمی دهکردی، مهدی، میرک‌زاده، علی اصغر و فرشته غیاثوند غیاثی (۱۳۹۰)، تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان استان چهارمحال بختیاری، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۳، پیاپی ۴۵، صص ۱۳۲-۱۰۰.

۱۰. محبی نورالدین‌وند، محمد حسین، و حسن پاشاشریفی (۱۳۹۳)، رابطه سرمایه روان‌شناختی با هدف‌های پیشرفت و عمل‌کرد تحصیلی دانشجویان سال اول، ۱۳۹۳، فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، سال یازدهم، دوره ۲، صص ۷۹-۶۱.

۱۱. هاشمی، نصرت‌آباد، باباپور خیرالدین، جلیل و جعفر بهادری خسروشاهی (۱۳۹۱)، نقش سرمایه روان‌شناختی در بهزیستی روانی با توجه به اثرات تعدیلی سرمایه اجتماعی، پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، دوره ۱، شماره ۴، ۱۴۴-۱۲۳.

12. Avey JB, Patera JL, West BJ. (2009), Positive psychological capital: A new approach for understanding absenteeism. *Journal of Leadership and Organizational Studie*, 6(13), pp: 42-60.

13. Avey, J, B., Rebeca, J., and luthans, R.F:& Mhatre, K.H (2001), Met analysis of the impacts of positive psychological capital on employee attitudes, Behaviors and Performance. *Human Resources Development Quarterly*, 6 (2), pp: 127-152.

14. Baker, A, Schaufeli, W. B (2008), positive organizational behavior: Engwedged employee in flourishing organization, *Journal of Organizational Behaviour*, 5(31), pp: 100-105.

15. Bono JE, Judge TA. (2006). Self concordance at work: Toward understanding the motivational effects of transformational leaders. *Academy of Management Journal*, 46, pp: 554-571.

16. Clarke, C, (2008). Rural tourism and region revitalization. *Tourism Recreation Research*, 14(1), pp: 65-79.

17. Cohen, Erik and Dann, Graham (2008), "Sociology and Tourism. " *In Annals of Tourism Research*, 18(6), pp: 155-169.

18. Gohel, K (2012), "Psychological Capital as a Determinant of Employee Satisfaction", *International Referred Research Journal*, 3 (36), pp: 34-37.

19. Huang HC, Lai YH, Chen LS, Chang CM (2012), A study on visitors to recreational farm regarding perception of ecotourism, recreation

دستی روستایی و سایر تولیدات روستایی، کشاورزی و هم‌چنین غرفه‌های کالا‌های فرهنگی در فصول ورود گردشگری به مناطق روستایی شهرستان اردبیل زمینه هر چه بیش‌تر جذب گردشگران به مناطق روستایی فراهم گردد.

منابع:

۱. ازکیا، مصطفی و علی ایمانی (۱۳۸۷)، توسعه پایدار روستایی، اطلاعات، تهران.

۲. بابائیان، علی، سیدنقوی، میرعلی، علی‌زاده، حسین و محمدرضا پورغلامی (۱۳۹۰)، تاثیر سرمایه روان‌شناختی بر رضایت شغلی افسران مرد ناجا، مورد مطالعه، خاا. قزوین، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، سال هفتم، شماره سوم، صص ۳۶۹-۳۴۶.

۳. بهادری خسروشاهی، جعفر، هاشمی نصرت آبادی، جعفر و منصور بیرامی (۱۳۹۱)، فصلنامه پژوهنده، دوره ۱۷، شماره ۶، صص ۳۱۸-۳۱۲.

۴. حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۴)، بررسی اثرات گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان، مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال ۴، شماره ۱۲، صص ۱۸۳-۱۶۵.

۵. رضوانی محمدرضا، جعفری مقدم، سعید و حمید رحیم اف (۱۳۹۱)، تاثیر گردشگری بر نگرش‌های کارآفرینانه در مناطق روستایی، مطالعه موردی: مقایسه روستاهای ابر و ابرسج شهرستان شاهرود، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره دوم، صص ۱۷۴-۱۵۳.

۶. سادات مرعشیان، فاطمه و فرح نادری (۱۳۹۲)، رابطه فرهنگ سازمان، هوش هیجانی و سرمایه روان‌شناختی با خودکارآمدی شغلی و کارآفرینی سازمانی در کارکنان سازمان آب و برق خوزستان، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، سال چهاردهم، شماره ۳، پیاپی ۵۳، ص ۱۱۵.

۷. شولتس، (۱۳۸۰)، روان‌شناسی کمال: الگوهای شخصیت سالم، ترجمه: گیتی خوش‌دل، چاپ نهم، تهران: نشر پیکان.

۸. ضیائی، محمود، ابراهیمی، مهدی و الهام حاجی غلام سربیدی (۱۳۹۲) تاثیر گردشگری بر نگرش‌های کارآفرینانه در مناطق روستایی، مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال دوم، شماره یکم، صص ۴۲-۲۹.

- literature. *Journal of Applied Psychology*, 37 (4), pp: 698- 714.
27. Robbins S, Millet B, Caccioppe R, Waters-Marsh T (2001) *Organisational behaviour*, 2ndEdn. Australia: Prentice Hall;
28. Ryan RM, Deci EL. (2005) on happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annu Rev Psychol*; 52, pp: 141-66.2-
29. Shaw, G., Agarwal, S. and Bull, P. (2009), *Tourism consumption and tourist behaviour: British perspective*, *Tourism Geogr.*, 2(3), pp: 264-289.
30. Wan, J (2008), *Psychological capital development on organizational behavior*. *Market Forum*, 7(1), pp: 82-83.
31. Wang, D (2004), *Tourist behaviour and repeat visitation to Hong Kong*, *Tourism Geography.*, 6(1), pp: 99-118.
32. Wilson, S (2001), *Factors for success in rural tourism development*. *Journal of Travel Research*, Boulder, 2(40), pp: 26-35.
33. Youssef, C. M., & Luthans, F (2011), *Positive organizational behaviour in the workplace*. *Journal of Management*, 3(3), pp: 774-803.
34. Zhao, Z, Hou, J (2009), *the study on physiological capital development of entrepreneurial team*, *International Journal of Psychological Studies*, 1(2), pp: 35-40.
- experience ,and willingness to revisit. *Advanced Materials Research*, 15 (4): pp: 3558-3562.
20. Johnson, K. and C. Beale (2002), *Non Metro Recreation Counties: Their identification and Rapid Growth*. *Rural America* 17(4): pp: 12-29.
21. Luthans, F (2006), *Positive Psychological Capital: Going beyond human and social capital*. *Bushoriz*; 47(1), pp: 45-50.
22. Luthans, F, Avey j B, Avolio, Dj, Petera, J, L (2008), *Experimental analysis of a Web Based training intervention to develop positive psychological apital*, *Academy of management Learning of Education*, 7(2), pp: 209-215 .
23. Luthans, S, K, Avolio, B, J (2008), *positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfactions* *personnel psychology*, 5(3), p.60.
24. Pearce, L (2007), *the social psychology of tourist behavior*, *international series in experimental social psychologies* 3, Programme Oxford.
25. Peterson, j, Luthans, F (2003), *the positive impact & development of hopeful leaders*, *leadership & Organizationn Development Journal*, 24(1), pp: 26-31.
26. Rhoades L, Eisenberger R. *Perceived*, Y (2002), *organizational support: A review of the*

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی